

Katowice, 19.04. 2024r.

dr. hab. Anna Zwierzchowska, prof. AWF Katowice
Katedra Wychowania Fizycznego i Adaptowanej Aktywności Fizycznej
Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach

Recenzja pracy doktorskiej mgr Natalii Nahajowskiej

Temat pracy: „Zachowania zdrowotne a poczucie koherencji osób objętych wsparciem społecznym Klubu Kibiców Niepełnosprawnych”

Promotor pracy: dr hab. Ryszard Bartoszewicz, prof. AWF Wrocław

UWAGI OGÓLNE

Aaron Antonovsky, wprowadzając teoretyczny konstrukt poczucia koherencji, chciał w ten sposób wyjaśnić, że człowiek swoje poczucie pewności, choć dynamiczne, ewoluujące wyraża poprzez zrozumiałość, zaradność i sensowność. Tym samym osoba o wysokim poziomie koherencji ma poczucie rozumienia, zaradności (sterowalności swoim życiem) oraz sensu w życiu co już samo w sobie podkreśla jak ważnym problemem jest poczucie koherencji w aspekcie osób z niepełnosprawnością. Bowiem to właśnie sens życia w niepełnosprawności jest najczęściej poddawany w wątpliwość nie mówiąc o sprawczości wobec własnych zachowań zdrowotnych osoby z niepełnosprawnością.

Pojęcie poczucia koherencji jest posadowione w obszarze psychologii zdrowia a analizowany problem badawczy przedłożonej do recenzji dysertacji, dotyczy populacji osób z niepełnosprawnością, która jest objęta wsparciem społecznym Klubu Kibiców Niepełnosprawnych. Tym samym lokuje to dysertację na pograniczu nauk o zdrowiu, kultury fizycznej jak i nauk społecznych. Już samo połączenie dziedzin i dyscyplin nauki powoduje, że Recenzent dostrzega trud badawczy doktorantki, bowiem i dla niego nie jest to łatwa praca do oceny, gdyż wymaga nie tylko szerszego, wielowymiarowego spojrzenia na zastosowaną metodologię badań, ale i konieczność jej zweryfikowania w każdym z wymiarów jako właściwej drogi do osiągnięcia zaprojektowanego celu naukowego. Takie jest pierwsze spostrzeżenie recenzenta zapoznając się z tytułem i treścią pracy doktorskiej mgr Natalii Nahajowskiej. Problem badawczy w pracy doktorskiej jest nie tylko ciekawy poznawczo, ale ma nie podważalne walory aplikacyjne dla nauk o kulturze fizycznej a w szczególności w obszarze adaptowanej aktywności fizycznej i jej społecznym wymiarze. Bowiem zgodnie z ideą Aleksandra Hulka (1980), uznawanego za prekursora koncepcji integracji osób pełno i niepełnosprawnych, który dostrzegał wieloaspektowość procesu rehabilitacji wobec osób z niepełnosprawnością i szczególnie podkreślał jej charakter społeczny obok leczniczego i

zawodowego, to trudno ignorować badawczo i naukowo znaczenie poczucia koherencji osób z niepełnosprawnością w relacji do ich zachowań zdrowotnych. Niewątpliwie zachowania zdrowotne człowieka stanowią ważny element, jego relacji społecznych jak również często wyznaczają jego pozycję społeczną. Już XV wieku Jan Kochanowski w swojej fraszce pisał "Ślachetne zdrowie, Nikt się nie dowie..." nauczając by zdrowie cenić, szanować jako dobro własne, które zależy od zachowań każdego z nas. Zatem temat badawczy ważny dla nauk o zdrowiu szczególnie gdy analizowany jest wobec populacji specjalnej jaką stanowią osoby z niepełnosprawnością. W ogólnej ocenie przedstawionej do recenzji pracy należy jeszcze podkreślić dobrze zaprojektowane badania, ukierunkowane na cel, choć równocześnie nie można pominąć faktu że zbadana liczebność nie daje podstaw do uniwersalizmu we wnioskowaniu Zbadana grupa jest zbyt mało liczna, a część empiryczna jest bliższa studium przypadku aniżeli badaniom przekrojowym. A zatem wnioski mogą być tylko formułowane wobec tej konkretnej grupy, funkcjonującej w określonym środowisku. Recenzent dostrzega w tym miejscu słabą stronę dysertacji, choć zgodnie z najlepszą swoją wiedzą w obliczu braku takich badań w nauce uważam, że należy je traktować jako przyczynkowe, pionierskie otwierające nowy **kierunek eksploracji naukowych**. Tym bardziej, że przyjęta procedura badawcza cyt. praca doktorska s.4 „...obejmowała dwa etapy” - w opinii recenzującego to nie jest etap tylko kierunek eksploracji naukowej opierający się na dwóch metodach analiz wykorzystywanych w badaniach naukowych tj.: jakościowej i ilościowej - co na s: 32 swojej pracy zaczęła dostrzegać również Doktorantka precyzyjnie nazywając metody.

Przedstawiona do recenzji dysertacja doktorska **mgr Natalii Nahajowskiej** obejmuje 98 stron maszynopisu w tym (wstęp, pięć rozdziałów, piśmiennictwa, spis źródeł internetowych, spis tabel, wykresów streszczenie abstrakt podziękowania, załączniki). Struktura pracy jest przejrzysta, składa się z części teoretycznej i empirycznej, jej układ jest metodologicznie poprawny, zgodny z kanonem pisanie dysertacji doktorskiej w naukach o kulturze fizycznej. Język, styl pisanie merytorycznie poprawny, a zaprezentowane w kolejnych rozdziałach treści są adekwatne do podjętego tematu badań. Poniżej odniosę się do poszczególnych rozdziałów dysertacji

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Merytoryczna i formalna strona pracy

WSTĘP (S:3- 4)

Wstęp zawiera treści wprowadzające do tematu, ale przede wszystkim objaśniające czytelnikowi zasadność podjęcia tego tematu. wskazując na przesłanki. które powinny poświadczać o jego oryginalności, wartości naukowej i aplikacyjnej.

Doktorantka również podejmuje tu próbę streszczenia swojego pomysłu badawczego włącznie z objaśnieniem zastosowanych metod, niestety niezbyt precyzyjnie terminologicznie je określając (o czym już wspomniałam wcześniej). W tym miejscu pragnę zauważyć, iż Doktorantka nie ustrzegła się podobnych błędów i w innych fragmentach swojej pracy, gdzie czasami nazbyt swobodnie traktuje potrzebę precyzji językowej wymaganej w pracy naukowej.

ROZDZIAŁ 1. PODSTAWY TEORETYCZNE (S: 5-9)

Rozdział ten składa się z 6 podrozdziałów i zawarty jest od 5 do 39 strony. W tym miejscu ponownie zwrócę uwagę na brak precyzji językowej (brak dopowiedzenia samego tytułu rozdziału z którego powinna wynikać jakaś treść, ? ...), otóż w moim przekonaniu tytuł tego rozdziału powinien być wypełniony odpowiedzią na pytanie kogo lub czego?, czyli **PODSTAWY TEORETYCZNE A WYBRANE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W SPOŁECZEŃSTWIE ...** wówczas rozumieniem dlaczego kolejne tytuły podrozdziałów dotyczą tylko niektórych kwestii związanych z osobami z niepełnosprawnością, dlaczego podrozdział 1.1 Niepełnosprawność i w kolejności 1.2 Zdrowie i zachowania prozdrowotne (dop. własne: kogo?) , a także kolejne i w tym ostatni z nich 1.6. Stowarzyszenie Klub Kibiców Niepełnosprawnych nie stanowią komplementarnej całości. Jest to tylko zasygnalizowanie zagadnień, które powinny rozwiązać skonstruowany problem badawczy i tym samym wnieść coś nowego do nauki. Aczkolwiek należy stwierdzić, że treści, które wypełniają każdy z podrozdziałów od 1.1 do 1.6 są kompatybilne i pozwalają przejść czytelnikowi do zrozumienia wykreowanego problemu badawczego.

W opinii recenzenta, treści zawarte w rozdz. 1.1-1.6, choć napisane poprawnie stylistycznie, ładnym językiem, poparte adekwatnie dobranym piśmiennictwem z podejmowanymi próbami własnego krytycznego spojrzenia nie w pełni budują teoretyczne uzasadnienie dla eksploracji naukowych doktorantki bowiem niekiedy są zbyt chaotyczne. W opinii recenzującej Doktorantka powinna oddzielić proces badawczy, który opiera na tezach czysto teoretycznych innych badaczy od swoich eksploracji naukowych. Ogólnie rozdział teoretyczny napisany względnie poprawnie a przedstawione powyżej uwagi stanowią jedynie propozycje innych rozwiązań edycyjno-redakcyjnych kierując na ich uporządkowanie.

ROZDZIAŁ 2 ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE (S: 31-41)

2.1 Cele i pytania badawcze

To, co jest znaczące dla tego niezmiernie ważnego rozdziału każdej z prac doktorskich to logiczny układ formułowanych pytań i/lub hipotez, które bezpośrednio powinny być powiązane z celem pracy. W mojej opinii zadanie to zrealizowała Doktorantka bardzo dobrze,

aczkolwiek nie ustrzegła się pewnych drobnych błędów., nieprecyzyjnych określeń np. pyt. 8 i 9 ... jaka jest różnica pomiędzy **członkami** Stowarzyszenia Klubu Kibiców Niepełnosprawnych, a opinią badanych ??? czy to ta sama grupa badana??? - brak precyzyjnego określenia kogo dotyczą badania wprowadza chaos. Dlaczego w pytaniach 1-7 konsekwentnie może powtarzać się określenie osoby badane, objęte badaniami, badani, a w pytaniu 8 i 9 już nie??

Podrozdział 2.2 w teoretycznym wprowadzeniu do niego nt. metod badawczych str. 32-33 uważam w tej formie za błędne, jest to materiał książkowy, szkoleniowy i jego znajomość wymagana jest od Doktoranta, skoro podejmuje się tak trudnej i złożonej metodologicznie pracy. Natomiast niewątpliwie ważne jest by odnieść się do tego co zostało wybrane i zastosowane w pracy i wystarczyło jedynie wskazać odnosząc się z refleksją, dlaczego taka metodologia została przyjęta co mgr **Natalia Nahajowska uczyniła** na dalszych stronach dysertacji. Rozdział 2.3 powinien być zatytułowany „Grupa badana” lub po prostu materiał badań, albowiem informacje płynące z kwestionariuszy są właśnie materiałem służącym do dalszych analiz, a sformułowanie „badawcza” to tak jak by sami siebie badali. Wskazane uwagi mają bardziej charakter uchybień terminologicznych edycyjnych, drobnych formalnych i do których należy między innymi to, że Rozdział 2 nie zawiera podrozdziału, w którym omówione zostałyby procedury analizy materiału (jakościowego i ilościowego) z uwzględnieniem analiz statystycznych, doboru testów i wyjaśnienia zasadności ich zastosowania. Fakt ten został bardzo marginalnie potraktowany na stronie s:38, co traktuję jako uchybienie metodologiczne.

ROZDZIAŁ 3: WYNIKI (S: 43-54)

Oceniając rozdział wyniki badań, należy wyrazić uznanie dla sposobu ich prezentacji. Doktorantka przedstawia je tabelarycznie (11) i graficznie (1) obrazując w sposób systematyczny oceniane parametry z rozróżnieniem analiz jakościowych i ilościowych. Wszystkie tabele i ryciny były nie tylko przejrzyste, czytelne, ale stanowiły doskonałe uzupełnienie tekstu. Dodatkowo rozdział 3.4 Charakterystyka przypadków stanowiła istotne uzupełnienie dla przedstawionych analiz statystycznych. Niemniej w tym miejscu jawi się pytanie, na które w treści na stronie s: 55 brak odpowiedzi.... Na jakiej podstawie wybrane były osoby do analiz przypadków; dobór losowy ?? celowy z poszczególnych grup wynikających ze sklasyfikowania w analizie skupień??? Oczekiwałaby na wyjaśnienie tej kwestii. Uwaga ta nie umniejsza wartości opisanych przypadków i treści, które stanowiły istotny wkład w dalszym wnioskowaniu. Przedstawione wyniki badań są interesujące i w pełni odzwierciedlały podjęte cele i pytania badawcze. Rozdział ten z uwagi na jego przejrzystość w prezentowaniu oceniam bardzo wysoko.

ROZDZIAŁ 4: DYSKUSJA (S: 69-82)

Z dużą przyjemnością czytałam tę część pracy bowiem napisana jest ładną poprawną polszczyzną choć w treści czasami trudno jest Doktorantce zachować dystans zarówno dla własnych odkryć jak i krytycznie je zinterpretować na tle innych prac badawczych. Wartością dla nauki są wątpliwości i pokora w interpretacji własnych odkryć na tle piśmiennictwa polskiego i międzynarodowego. I tu dostrzegam pewien problem, bowiem ze względu na „nietypowość „niszowy charakter problemu badanego wykorzystane piśmiennictwo, aczkolwiek adekwatne do tematu niestety niezbyt obszerne i czasami już historyczne.

Ponadto, Doktorantka nie uznała za zasadne zarówno w części dyskusji jak i później podsumowania wskazanie na słabe lub mocne strony swojej dysertacji doktorskiej, co uznaję jako wartościowe dla każdej tego typu pracy. Tym samym, mgr Natalia Nahajowska nie nakreśliła na podstawie własnych odkryć empirycznych i eksploracji teoretycznych przy tak złożonej metodologii i oryginalności materiału badanego dalszego kierunku dla badań w tym zakresie. Zatem oczekiwałabym właśnie odpowiedzi Doktorantki w tym aspekcie. Niemniej jestem pod wrażeniem dojrzałości myślenia, umiejętności szerokiego spojrzenia metodologicznego na badany problem. Mgr Natalia Nahajowska niewątpliwie wykazała się dużą dojrzałością myślenia naukowego, umiejętnością interpretacji własnych wyników badań a także operowania słowem. Praca generalnie napisana jest poprawnie stylistycznie.

ROZDZIAŁ 5: PODSUMOWANIE I WNIOSKI (S:83-87)

W mojej opinii rozdział ten jest nietypowy a treści podsumowania, które są przemyśleniami i refleksjami Doktorantki mogły z powodzeniem znaleźć się w części dyskusji. Wówczas Rozdział Wnioski stanowiłby odrębną, poprawnie umieszczoną metodologicznie, zamykającą całość. Wnioski płynące z pracy są ważne, bowiem ukazują przede wszystkim czy cel jest zrealizowany i czy pytania sformułowane w rozdziale 2 znalazły odpowiedzi. Natomiast tak skonstruowany rozdział przez doktorantkę wprowadzie poprawny metodologicznie (czasami stosuje się bowiem połączenie podsumowania i wniosków) ale w tej złożonej metodologicznie pracy, w mojej opinii, nie pozwala na przejrzystość i łatwość znalezienia odpowiedzi.

Piśmiennictwo (s: 88-92)

Całość pracy kończy zestawienie piśmiennictwa, które jest właściwie dobrane do treści pracy, zawiera zaledwie 73 pozycje piśmiennicze i 7 krotne odwołania do stron internetowych. W pracy wykorzystano bazę piśmienniczą głównie w języku polskim. W moim przekonaniu i zgodnie z moja najlepsza wiedzą zalecałabym, przed dalszymi próbami publikowania tego bardzo ciekawego materiału, uzupełnienie piśmiennictwa poszerzając przede wszystkim o nowsze prace związane z jakością życia, stylem życia, satysfakcja z życia osób

niepełnosprawnych, korzystając z piśmiennictwa o zasięgu międzynarodowym. Tym bardziej, że problem jest ogromnie ważny poznawczo i aplikacyjnie i warto go upowszechnić w czasopiśmie naukowych. Tę część pracy tj. rozdział Piśmiennictwo, uznaję jako słabo zrealizowaną na tle zaprezentowanego rozwiązania metodologicznego jak również dokonań empirycznych Doktorantki .

Ogólnie, w kwestii formalnej praca zrealizowana poprawnie z nielicznymi drobnymi uchybieniami w precyzji i konsekwencji językowej, a co do niektórych z nich odwołałam się w swojej recenzji.

KONKLUZJA

Po wnikliwym zapoznaniu się z dysertacją doktorską **mgr Natalii Nahajowskiej na temat: „Zachowania zdrowotne a poczucie koherencji osób objętych wsparciem społecznym Klubu Kibiców Niepełnosprawnych”** stwierdzam, uznając w swojej konkluzji, że ww. rozprawa doktorska jest rozwiązaniem oryginalnego zagadnienia naukowego i spełnia warunki określone art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 03.07.2018r. , Dz.U z 2018r., poz.1669 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, Dz.U. Z 2018r. poz. 261 i wnoszę do Rady Kolegium Naukowego Akademii Wychowania Fizycznego im. Polskich Olimpijczyków we Wrocławiu i **wnoszę o dopuszczenie mgr mgr Natalii Nahajowskiej do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.** W moim przekonaniu recenzowana dysertacja upubliczniona, upowszechniona będzie inspiracją do kreowania nowego kierunku badań w naukach medycznych i n.o.zdrowiu.

KIEROWNIK KATEDRY
Wychowania Fizycznego i Adaptowanej Aktywności Fizycznej

dr hab. Anna Zwierzchowska
prof. nadzw.